

АКАДЕМИЈА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА - СИРМИЈУМ

МАСТЕР РАД

ТЕМА:

**МОДЕЛИ УНАПРЕЂЕЊА САРАДЊЕ ИЗМЕЂУ
ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ И РОДИТЕЉА У РУРАЛНОЈ
СРЕДИНИ НАКОН ПРОМЕНЕ ВАСПИТАЧА**

ПРЕДМЕТ:

**САРАДЊА ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ СА ПОРОДИЦОМ И
ЛОКАЛНОМ ЗАЈЕДНИЦОМ**

Ментор:

Др Марта Дедај, проф.

Студент:

**Снежана Пјевац
26/24М**

Сремска Митровица 2026

САЖЕТАК

Сарадња између породице и предшколске установе представља један од кључних фактора квалитета васпитно-образовног процеса и значајан предуслов за холистички развој детета. У савременом педагошком контексту наглашава се значај партнерског односа између васпитача и родитеља, као и потреба за уважавањем специфичности социокултурног окружења у коме дете одраста. Посебно осетљив контекст представљају руралне средине, у којима су односи међу актерима блиски, дуготрајни и засновани на личном поверењу, што сваку промену чини потенцијално изазовном.

Циљ овог истраживања био је да се испитају изазови и могућности унапређења сарадње са родитељима у руралној средини након промене васпитача, као и да се осмисле, примене и евалуирају конкретни модели сарадње који доприносе јачању партнерских односа. Истраживање је реализовано као квалитативна студија са елементима акционог истраживања, што је омогућило истовремено разумевање праксе и њено унапређивање.

У истраживању су коришћене различите методе прикупљања података: полуструктурисани интервјуи са родитељима, посматрање са учешћем, анализа педагошке документације, анкета за родитеље као квантитативни инструмент, као и евалуациони листови радионица. Овај методолошки приступ омогућио је свеобухватан увид у ставове, искуства и потребе родитеља, као и у динамику односа у групи.

Резултати истраживања показују да промена васпитача у руралној средини иницијално изазива осећај несигурности и резервисаности код родитеља, али да се кроз систематичан, транспарентан и партнерски приступ сарадњи ови изазови могу успешно превазићи. Посебно значајну улогу у том процесу имају заједничке радионице, отворена комуникација и постепено укључивање родитеља у живот и рад групе.

Истраживање има значајну практичну вредност, јер нуди конкретне смернице за унапређење сарадње у сличним контекстима и доприноси развоју професионалне праксе васпитача.

КЉУЧНЕ РЕЧИ

сарадња са родитељима, предшколска установа, рурална средина, промена васпитача, акционо истраживање

САДРЖАЈ

САЖЕТАК.....	2
КЉУЧНЕ РЕЧИ.....	2
1. УВОД.....	5
1.1. ЗНАЧАЈ ТЕМЕ У САВРЕМЕНОМ ПРЕДШКОЛСКОМ ВАСПИТАЊУ.....	6
2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА.....	8
2.1. Сарадња породице и предшколске установе као педагошки концепт.....	8
2.2. Улога поверења у изградњи партнерских односа.....	8
2.3. Улога васпитача у сарадњи са родитељима.....	9
2.4. Специфичности руралне средине.....	9
2.5. Промена васпитача као транзициони процес.....	10
3. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА.....	11
3.1. Предмет истраживања.....	11
3.2. Циљ истраживања.....	12
3.3. Истраживачка питања.....	12
3.4. Истраживачки приступ и дизајн.....	13
3.5. Узорак истраживања.....	14
3.6. Методе и технике прикупљања података.....	14
3.6.1. Полуструктурисани интервју.....	15
3.6.2. Посматрање са учешћем.....	15
3.6.3. Анкета за родитеље.....	16
3.6.4. Евалуациони лист радионица.....	16
3.6.5. Анализа документације.....	16
3.7. Обрада и анализа података.....	17
3.8. Етички аспекти истраживања.....	17
4. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА.....	18
4.1. Информисаност и комуникација.....	18

4.2. Сарадња родитеља и вртића.....	19
4.3. Промена васпитача.....	20
4.4. Укљученост родитеља.....	21
4.5. Евалуација радионица.....	22
4.6. Квалитативна анализа одговора.....	23
4.7. Дискусија резултата.....	26
5.ПРОМЕНЕ У ПРАКСИ.....	28
5.1. Полазно стање.....	28
5.2. Циљеви увођења промена.....	28
5.3. Осмишљене и реализоване активности.....	29
5.3.1. Иницијални разговори са родитељима.....	29
5.3.2. Унапређење свакодневне комуникације.....	29
5.3.3. Организација заједничких радионица.....	29
5.3.4. Подстицање неформалних контаката.....	30
5.3.5. Укључивање шире заједнице.....	30
5.4. Ефекти уведених промена.....	30
5.5. Модел унапређења сарадње.....	31
5.6. Рефлексија васпитача.....	36
5.6.1. Рефлексија почетне фазе у светлу еколошке теорије.....	36
5.6.2. Рефлексија комуникације кроз призму партнерских модела.....	37
5.6.3. Рефлексија улоге васпитача у светлу савремених педагошких приступа.....	37
5.6.4. Рефлексија активности као пример примене теорије у пракси.....	37
5.6.5. Професионални развој васпитача у теоријском контексту.....	38
6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	40
7. ЛИТЕРАТУРА.....	42
8. ПРИЛОЗИ.....	44

1. УВОД

Сарадња између породице и предшколске установе представља један од темељних стубова квалитетног васпитно-образовног рада и значајан фактор који директно утиче на укупан развој детета. Савремена педагошка теорија и пракса све више указују на то да се дечји развој не може посматрати изоловано у оквиру једног система, већ као резултат интеракције различитих окружења у којима дете живи и одраста. У том смислу, однос између породице и предшколске установе добија централно место у разумевању процеса учења и развоја.

Према еколошком моделу развоја (Bronfenbrenner, 1979; 1994), дете се развија у систему међусобно повезаних окружења, при чему је однос између породице и образовне установе један од најзначајнијих микросистема. Квалитет овог односа у великој мери одређује начин на који дете доживљава институцију, гради осећај сигурности и развија социјалне компетенције (Bronfenbrenner & Morris, 2006)..

У предшколском узрасту ова сарадња има посебну тежину, јер се у том периоду постављају темељи емоционалног, социјалног и когнитивног развоја. Дете у овом узрасту интензивно гради односе са одраслима ван породице, развија поверење, самосталност и прве обрасце понашања у групи. Уколико постоји усклађеност између породице и установе, дете добија јасне и конзистентне поруке, што позитивно утиче на његов развој и благостање.

Савремени приступи сарадњи са родитељима, попут модела који је развила Јоусе Ерстејн, истичу да сарадња не треба да буде једносмерна, већ заснована на партнерству, међусобном поштовању и заједничкој одговорности за развој детета. У том контексту, родитељи се не посматрају само као корисници услуга, већ као активни учесници у васпитно-образовном процесу.

Посебан изазов у остваривању сарадње представљају специфичности руралне средине. Руралне заједнице карактеришу блиски међуљудски односи, дуготрајна познанства и јасно дефинисане друштвене улоге. У таквом контексту, васпитач често има значајну социјалну улогу која превазилази оквире професије. Поверење које се гради годинама може бити снажан ресурс, али и потенцијални извор отпора у ситуацијама промена.

Промена васпитача у руралној средини представља осетљив процес који може довести до поремећаја у устаљеним обрасцима комуникације и сарадње. Родитељи који су

дуго сарађивали са једним васпитачем могу испољити несигурност, резервисаност или потребу за поређењем, што утиче на почетну динамику односа са новим васпитачем.

Полазећи од ових специфичности, ово истраживање има за циљ да испита на који начин се сарадња са родитељима може унапредити у условима промене васпитача у руралној средини, као и да понуди конкретне моделе који могу допринети изградњи поверења и партнерских односа.

1.1. ЗНАЧАЈ ТЕМЕ У САВРЕМЕНОМ ПРЕДШКОЛСКОМ ВАСПИТАЊУ

У савременом систему предшколског васпитања и образовања све већи значај придаје се сарадњи између породице и васпитно-образовне установе као кључном фактору подршке целовитом развоју детета. Предшколска установа више се не посматра као изолован институционални оквир, већ као динамичан део ширег социокултурног система у коме се преплићу различити утицаји, вредности и очекивања. У том контексту, сарадња са родитељима добија карактер партнерства, заснованог на узајамном поверењу, поштовању и заједничкој одговорности за добробит детета.

Теоријски оквир који додатно потврђује значај оваквог приступа налази се у еколошком моделу развоја Urie Bronfenbrenner (Bronfenbrenner, 1979, 1994; Bronfenbrenner & Morris, 2006), према којем се развој детета одвија у интеракцији више система, од непосредног породичног окружења до ширег друштвеног контекста. У том смислу, квалитет односа између породице и предшколске установе има директан утицај на емоционалну сигурност, социјализацију и опште благостање детета. Уколико ови системи делују усаглашено, дете добија јасне и стабилне поруке, што доприноси његовом осећају припадности и поверења у окружење.

Поред тога, савремени модели сарадње, попут концепта партнерства Joуce Epstein (Epstein, 2011), указују на то да квалитетна сарадња подразумева више нивоа укључивања родитеља — од информисања, преко учешћа у активностима, до заједничког доношења одлука. У том смислу, родитељи се не посматрају као пасивни корисници услуга, већ као активни учесници у васпитно-образовном процесу.

Посебан значај теме овог рада огледа се у чињеници да се она бави сарадњом у специфичном контексту руралне средине. Руралне заједнице карактеришу чврсти међуљудски односи, дуготрајна познанства и изражен осећај припадности. Ове карактеристике могу представљати значајан ресурс за изградњу квалитетне сарадње, али истовремено могу бити и изазов у ситуацијама промена. У таквом контексту, свака промена унутар установе, а нарочито промена васпитача, не утиче само на дете, већ и на шири круг односа у заједници.

Промена васпитача представља важан транзициони период који може довести до нарушавања већ успостављених образаца комуникације и поверења. Родитељи који су

годинама градили однос са једним васпитачем могу показати резервисаност, несигурност или потребу за поређењем, што је у потпуности разумљиво у светлу значаја који придају стабилности и континуитету у васпитању детета. Управо зато је важно истражити на који начин се овај процес може учинити што безболнијим и конструктивнијим за све учеснике.

Значај теме огледа се и у њеној практичној примењивости. Резултати овог истраживања не доприносе само теоријском разумевању сарадње са родитељима, већ имају директну вредност за свакодневну васпитну праксу. Указују на конкретне стратегије које васпитачи могу применити у ситуацијама промене, као и на начине изградње и одржавања партнерских односа у различитим контекстима.

Посебно је значајно што се у раду сарадња не посматра као статична категорија, већ као процес који се развија, мења и унапређује кроз искуство и рефлексiju. У том смислу, рад доприноси развоју професионалне праксе васпитача, подстичући критичко преиспитивање сопственог деловања и континуирано унапређење рада.

У ширем друштвеном контексту, значај теме огледа се и у доприносу јачању поверења у образовне институције. Квалитетна сарадња са родитељима гради позитивну слику о установи, подстиче веће укључивање заједнице и доприноси развоју културе партнерства.

На основу наведеног, може се закључити да тема овог рада има вишеструки значај — теоријски, практични и друштвени. Она отвара простор за дубље разумевање односа између породице и установе, али и за развој конкретних модела који могу унапредити праксу предшколског васпитања и образовања.

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Теоријски оквир истраживања представља основу за разумевање проблема сарадње између породице и предшколске установе, као и за тумачење добијених резултата. У овом делу рада анализирају се релевантни теоријски приступи, резултати претходних истраживања и кључни концепти који се односе на партнерство са родитељима, улогу васпитача и специфичности руралног контекста.

2.1. Сарадња породице и предшколске установе као педагошки концепт

Сарадња између породице и предшколске установе представља сложен и динамичан процес који обухвата различите облике комуникације, заједничког деловања и међусобне подршке. У традиционалним моделима образовања, улога породице често је била сведена на пасивно праћење рада установе, док савремени приступи наглашавају активну улогу родитеља као равноправних партнера у васпитно-образовном процесу.

Према моделу партнерства (Epstein, 2011; Epstein, 2013), успешна сарадња између школе (односно предшколске установе) и породице заснива се на више међусобно повезаних области: комуникацији, родитељству, волонтирању, учењу код куће, доношењу одлука и сарадњи са заједницом. Овај модел указује да сарадња није једнодимензионална, већ подразумева различите нивое укључености и одговорности.

У контексту предшколског васпитања, сарадња са родитељима има додатни значај јер се односи на период у коме су деца најосетљивија на утицаје окружења. Како истиче Марта Дедај (Дедај, 2020.), партнерство са породицом подразумева узајамно уважавање, поверење и заједничко деловање у циљу подршке развоју детета. Овај однос не може се наметнути, већ се гради кроз време, кроз искуство и кроз квалитет свакодневне комуникације.

Сарадња са родитељима не подразумева само размену информација, већ и заједничко разумевање потреба детета, као и усаглашавање васпитних приступа. Уколико постоји континуитет и доследност у васпитним порукама које дете добија код куће и у установи, повећава се његов осећај сигурности и стабилности.

2.2. Улога поверења у изградњи партнерских односа

Поверење представља један од кључних елемената сарадње између родитеља и васпитача. Без поверења, комуникација остаје површна, сарадња формална, а партнерство недовољно развијено. Поверење се не подразумева, већ се гради кроз време, кроз доследност, отвореност и професионалност васпитача.

Истраживања показују да родитељи највише вреднују васпитаче који су доступни, који показују интересовање за дете и који су спремни да саслушају и уважавају мишљење родитеља. Како наводи М.Дедај (Дедај, 2020), изградња поверења представља процес који подразумева препознавање и уважавање емоција родитеља, посебно у ситуацијама које су за њих значајне или осетљиве.

Промена васпитача представља управо једну такву ситуацију. Родитељи који су изградили однос поверења са претходним васпитачем могу осетити несигурност и потребу да „провере“ новог васпитача. Ова реакција није знак отпора према сарадњи, већ показатељ значаја који родитељи придају односу са васпитачем.

У том смислу, улога васпитача је да препозна ову динамику и да кроз своје поступке гради ново поверење. То подразумева транспарентност у раду, јасну комуникацију, доследност и спремност да се родитељи укључе у процес.

2.3. Улога васпитача у сарадњи са родитељима

Васпитач има кључну улогу у успостављању и одржавању сарадње са родитељима. Он није само преносилац информација, већ и посредник, саветник, подршка и партнер. Његов приступ комуникацији у великој мери одређује квалитет односа са родитељима.

Како истиче Снежана Кнежевић (Кнежевић, 2019), професионални идентитет васпитача подразумева и компетенције за сарадњу са породицом, које обухватају комуникацијске вештине, емпатију, способност решавања конфликта и разумевање породичног контекста детета.

У руралној средини, ова улога је додатно наглашена. Васпитач је често препознат као значајан члан заједнице, од кога се очекује не само професионалност, већ и лични ангажман, доступност и укљученост у живот заједнице.

Промена васпитача у таквом контексту захтева посебну осетљивост. Нови васпитач мора да пронађе баланс између увођења сопственог начина рада и уважавања већ постојећих односа и очекивања. Овај процес захтева време, стрпљење и континуирану рефлексiju сопствене праксе.

2.4. Специфичности руралне средине

Рурална средина има бројне специфичности које утичу на начин функционисања предшколске установе и сарадњу са родитељима. За разлику од урбаних средина, где су односи често формалнији и мање интензивни, руралне заједнице карактеришу блиски односи, дуготрајна познанства и јак осећај припадности.

Према Љ.Јовановић (Јовановић, 2020), руралне средине одликује висок ниво социјалне повезаности, што може бити значајан ресурс за развој сарадње, али и изазов у ситуацијама промена. У таквим срединама, информације се брзо шире, а ставови појединаца могу имати снажан утицај на целокупну заједницу.

Промена васпитача у руралној средини често се не доживљава само као организациона промена, већ као догађај који утиче на односе у заједници. Родитељи могу осетити несигурност, али и потребу да заштите интересе своје деце, што може довести до почетне резервисаности.

Са друге стране, управо ова блискост и повезаност могу постати основа за изградњу снажног партнерства, уколико се сарадња гради на принципима уважавања, отворености и заједничког деловања.

2.5. Промена васпитача као транзициони процес

Промена васпитача може се посматрати као транзициони процес који подразумева прилагођавање свих актера – деце, родитеља и васпитача. Транзиције у образовном контексту често су праћене емоционалним реакцијама, које могу бити позитивне или негативне, у зависности од начина на који се процес реализује.

Деца у предшколском узрасту посебно су осетљива на промене у окружењу, јер се ослањају на стабилност и предвидивост. Родитељи, са друге стране, реагују у складу са сопственим искуствима, очекивањима и нивоом поверења у институцију.

Успешност транзиције у великој мери зависи од начина на који се она одвија. Истраживања показују да постепен, транспарентан и укључујући приступ може значајно ублажити негативне ефекте промене и допринети бржем успостављању нових односа.

3. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Методолошки оквир истраживања представља кључни део рада, јер омогућава јасно дефинисање начина на који је истраживање осмишљено, реализовано и анализирано. У овом поглављу детаљно се одређују предмет и циљ истраживања, истраживачка питања, узорак, методе, технике и инструменти прикупљања података, као и поступци анализе података.

Истраживање је конципирано тако да омогући дубинско разумевање процеса сарадње са родитељима у специфичном контексту руралне средине након промене васпитача, уз истовремено увођење и праћење промена у пракси.

3.1. Предмет истраживања

Предмет истраживања односи се на испитивање сарадње између родитеља и предшколске установе након промене васпитача у руралној средини, са посебним освртом на:

- начин на који родитељи доживљавају промену васпитача,
- ниво и квалитет комуникације између родитеља и васпитача,
- облике укључивања родитеља у рад установе,
- могућности унапређења сарадње кроз осмишљене активности.

Предмет истраживања је формулисан тако да обухвати и опис постојећег стања, али и процес увођења промена, што је у складу са акционим карактером истраживања.

Предмет овог истраживања односи се на анализу и разумевање сарадње између родитеља и предшколске установе у условима промене васпитача у руралној средини. Посебан фокус стављен је на начин на који родитељи доживљавају ову промену, како процењују квалитет комуникације са новим васпитачем, у којој мери су укључени у активности установе, као и на могућности унапређења сарадње кроз осмишљене педагошке интервенције.

Овако дефинисан предмет истраживања обухвата и дескриптивну и развојну компоненту. Са једне стране, он подразумева анализу постојећег стања и разумевање ставова и искустава родитеља, док са друге стране укључује и праћење процеса увођења промена,

њихових ефеката и могућности даљег унапређења праксе. Ова двострука усмереност предмета у складу је са акционим приступом који је примењен у истраживању.

3.2. Циљ истраживања

Основни циљ истраживања је испитивање могућности унапређења сарадње са родитељима у руралној средини након промене васпитача, као и развој и евалуација конкретних облика сарадње који доприносе изградњи партнерских односа.

Поред општег циља, дефинисани су и специфични циљеви:

- утврдити како родитељи доживљавају промену васпитача;
- испитати ниво информисаности и комуникације;
- анализирати степен укључености родитеља;
- идентификовати факторе који доприносе изградњи поверења;
- испитати ефекте реализованих активности на сарадњу;
- формулисати препоруке за унапређење праксе.

Основни циљ истраживања усмерен је на испитивање могућности унапређења сарадње са родитељима у руралној средини након промене васпитача, као и на развој, примену и евалуацију конкретних облика сарадње који доприносе изградњи партнерских односа.

Поред овог општег циља, истраживање има и више специфичних циљева који омогућавају његову даљу операционализацију. Пре свега, настоји се да се разуме како родитељи доживљавају саму промену васпитача и које емоционалне и когнитивне реакције она изазива. Затим, пажња је усмерена на испитивање нивоа информисаности родитеља и квалитета комуникације са васпитачем, као и на анализу степена њихове укључености у активности установе.

Посебан сегмент циљева односи се на идентификацију фактора који доприносе изградњи поверења, што представља кључни предуслов за развој партнерских односа. Такође, истраживање има за циљ да испита ефекте реализованих активности, као што су радионице и други облици сарадње, те да на основу добијених резултата формулише конкретне препоруке за унапређење праксе.

3.3. Истраживачка питања

Полазећи од постављеног циља, формулисана су следећа истраживачка питања:

1. Како родитељи доживљавају промену васпитача у руралној средини?

2. У којој мери су родитељи информисани о раду и активностима у групи?
3. Како родитељи процењују квалитет комуникације са васпитачем?
4. У којој мери су родитељи укључени у активности вртића?
5. Који облици сарадње доприносе јачању поверења?
6. Какви су ефекти организованих радионица на сарадњу?

Ова питања омогућавају свеобухватан увид у различите аспекте сарадње и представљају основу за анализу података.

Полазећи од дефинисаног циља, формулисана су истраживачка питања која омогућавају систематично испитивање различитих аспеката сарадње. Ова питања усмерена су на разумевање доживљаја родитеља у вези са променом васпитача, процену њихове информисаности и квалитета комуникације, као и на испитивање степена укључености у активности вртића.

Поред тога, истраживачка питања обухватају и анализу различитих облика сарадње који доприносе изградњи поверења, као и процену ефеката организованих радионица и других активности. На овај начин омогућено је да се проблем истраживања сагледа из више перспектива и да се добије свеобухватна слика процеса сарадње.

3.4. Истраживачки приступ и дизајн

Истраживање је реализовано као квалитативно истраживање са елементима акционог истраживања.

Одабир овог приступа условљен је природом истраживаног проблема, који захтева дубинско разумевање искустава, ставова и доживљаја учесника, као и могућност непосредног утицаја на праксу.

Акционо истраживање подразумева циклусе:

- планирања
- деловања
- посматрања
- рефлексije

У оквиру овог истраживања, овај циклус је реализован кроз:

1. анализу постојећег стања (интервјуи, посматрање),
2. планирање активности (радионице, комуникација),

3. реализацију активности,
4. евалуацију и рефлексију.

Овакав приступ омогућава да се истраживање не задржи само на теоријском нивоу, већ да има конкретне ефекте у пракси. Истраживач у овом процесу има двоструку улогу — као посматрач и као активни учесник у увођењу промена, што додатно доприноси дубини и аутентичности добијених података.

3.5. Узорак истраживања

Истраживање је спроведено у једној васпитној групи ПУ „Пчелица“ Сремска Митровица група у Шашинцима у руралној средини. Групу похађа деветоро деце у години поред полазак у школу.

Узорак чине:

- родитељи деце која похађају васпитну групу
- деца (индиректно, кроз посматрање)
- васпитач (истраживач)

Овакав узорак је намерно изабран, што је карактеристично за квалитативна истраживања. Иако мали и контекстуално специфичан, он омогућава дубинску анализу и разумевање сложених процеса који се одвијају унутар групе. Истовремено, свесно се прихвата ограничење у погледу генерализације резултата, али се наглашава њихова вредност за разумевање сличних контекста.

3.6. Методе и технике прикупљања података

У истраживању је примењена комбинација квалитативних и квантитативних метода, што омогућава свеобухватније сагледавање проблема и повећава поузданост добијених налаза. Овај приступ, познат као методолошка триангулација, омогућава да се исти феномен посматра из различитих углова.

Полуструктурисани интервју коришћен је као основни инструмент за прикупљање дубинских података о ставовима и искуствима родитеља. Његова флексибилна структура омогућила је испитаницима да слободно изнесу своја мишљења, али и да се разговор усмери ка кључним темама истраживања.

Посматрање са учешћем омогућило је непосредан увид у свакодневне интеракције, невербалну комуникацију и општу атмосферу односа. Ова метода је била посебно значајна јер је омогућила да се уоче аспекти који често остају невидљиви у вербалним исказима.

Анкета за родитеље представљала је квантитативни инструмент који је омогућио добијање мерљивих података о различитим аспектима сарадње. Комбинација затворених и отворених питања омогућила је и статистичку обраду и дубљу интерпретацију одговора.

Евалуациони лист радионица коришћен је за праћење ефеката конкретних активности. Овај инструмент омогућио је да се добије увид у перцепцију родитеља о квалитету и значају реализованих радионица.

Анализа документације допунила је остале изворе података, омогућавајући увид у континуитет и промене у планирању и реализацији сарадње.

3.6.1. Полуструктурисани интервју

Интервју је коришћен за прикупљање дубинских података о ставовима и искуствима родитеља.

Карактеристике:

- флексибилна структура
- могућност проширивања одговора
- фокус на лични доживљај

Питања су обухватала:

- доживљај промене васпитача
- очекивања родитеља
- процену сарадње
- предлоге за унапређење

3.6.2. Посматрање са учешћем

Посматрање је спроведено у свакодневним ситуацијама:

- долазак и одлазак деце
- неформални разговори
- заједничке активности

Ова метода омогућила је увид у:

- невербалну комуникацију
- атмосферу односа

- степен отворености родитеља

3.6.3. Анкета за родитеље

Анкета је коришћена као квантитативни инструмент.

Обухватала је:

- затворена питања (Ликертова скала)
- отворена питања

Области:

1. информисаност и комуникација
2. сарадња
3. промена васпитача
4. укљученост

Овај инструмент омогућио је добијање мерљивих података.

3.6.4. Евалуациони лист радионица

Овај инструмент коришћен је након сваке радионице.

Процењивани аспекти:

- организација
- креативност
- атмосфера
- укљученост
- опште задовољство

Омогућио је праћење ефеката активности.

3.6.5. Анализа документације

Анализирана је:

- педагошка документација
- планови рада

- белешке

Циљ: уочити континуитет и промене у пракси.

3.7. Обрада и анализа података

Квалитативни подаци анализирани су методом тематске анализе:

- идентификација тема
- груписање одговора
- тумачење значења

Квантитативни подаци приказани су:

- дескриптивном статистиком
- процентима
- табелама

Комбиновање метода омогућило је:

- проверу налаза
- дубље разумевање
- већу поузданост

3.8. Етички аспекти истраживања

Током целокупног процеса истраживања посебна пажња посвећена је поштовању етичких принципа:

- добровољно учешће
- информисани пристанак
- анонимност
- поверљивост

Посебно је вођено рачуна о:

- заштити идентитета учесника
- избегавању притиска
- професионалној дистанци истраживача

Учешће у истраживању било је добровољно, а сви учесници били су благовремено информисани о циљу, току и сврси истраживања.

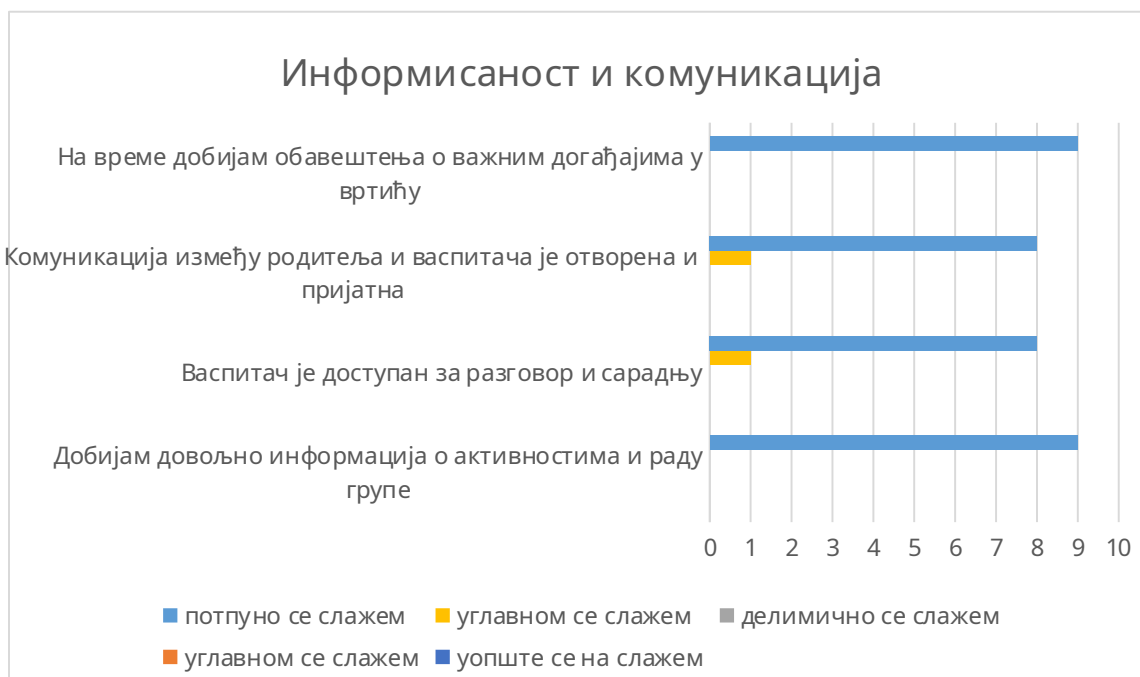
Обезбеђена је потпуна анонимност и поверљивост података, а прикупљени подаци коришћени су искључиво у научно-истраживачке сврхе. Посебно је вођено рачуна да се избегне било какав облик притиска на учеснике, као и да се очува њихово достојанство и интегритет.

С обзиром на то да је истраживач уједно и васпитач у групи, било је неопходно одржати професионалну дистанцу и континуирано преиспитивати сопствену улогу, како би се минимизирао утицај субјективности на интерпретацију резултата.

4. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

У овом поглављу приказани су резултати истраживања добијени применом различитих инструмената: анкете за родитеље, евалуационих листова радионица, полуструктурираних интервјуа и посматрања са учешћем. Резултати су представљени кроз табеле и текстуалну интерпретацију, уз интеграцију квалитативних и квантитативних података.

4.1. Информисаност и комуникација

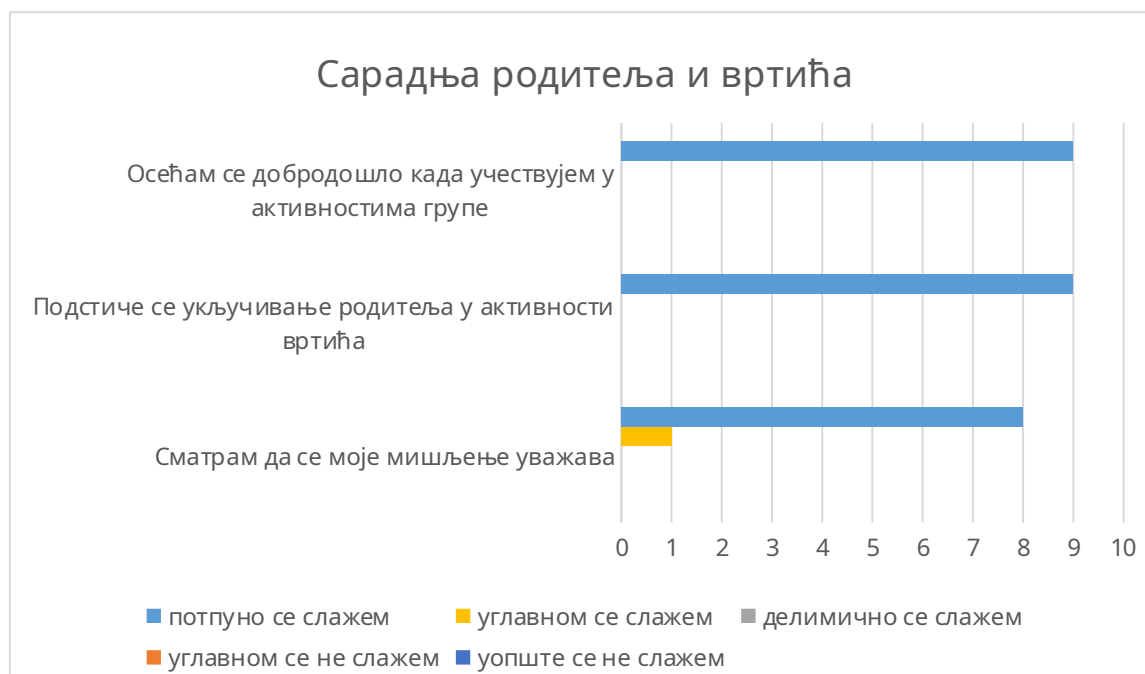
Графикон 1: информисаност и комуникација

Тумачење резултата:

Резултати показују изразито висок ниво задовољства родитеља у области комуникације. У области **информисаности и комуникације**, већина родитеља се у великој мери слаже да добија довољно информација о активностима и раду у групи, као и да је васпитач доступан за разговор и сарадњу. Комуникација се процењује као отворена и пријатна, а родитељи истичу да благовремено добијају обавештења о важним дешавањима у вртићу. Ови резултати указују на висок ниво транспарентности и квалитетну размену информација.

Посебно је значајан податак да 8/9 родитеља у потпуности сматра да је комуникација пријатна, што указује на позитивну емоционалну димензију односа.

4.2. Сарадња родитеља и вртића

Графикон 2: сарадња родитеља и вртића

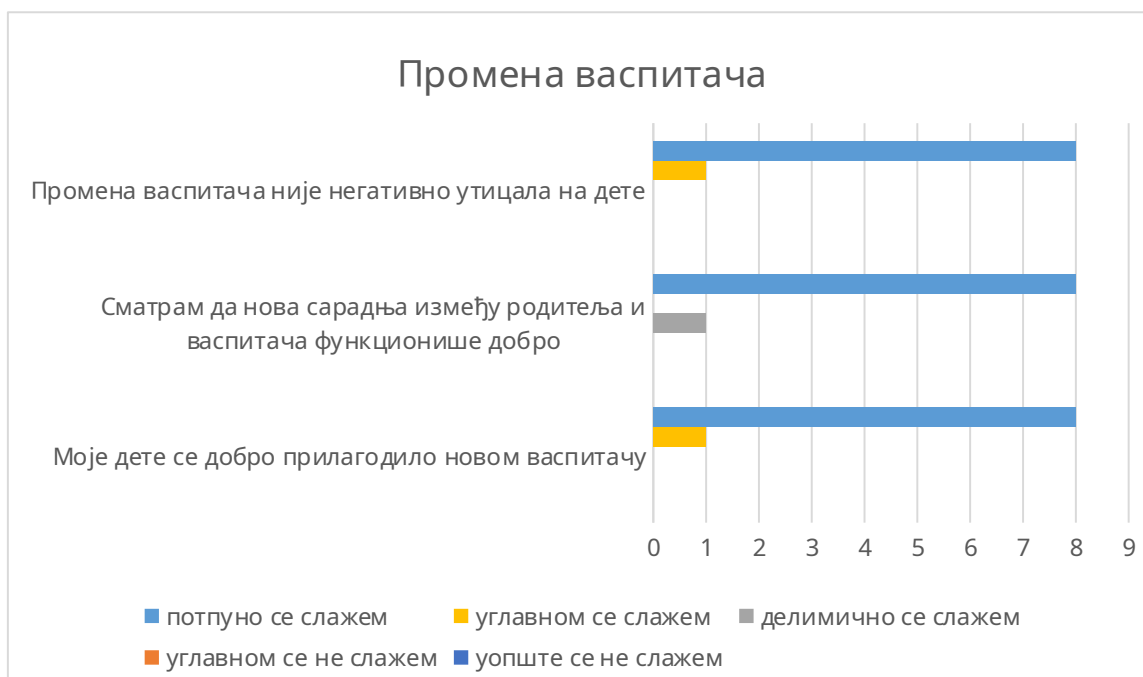
Тумачење резултата:

Већина родитеља има позитивну перцепцију сарадње. Посебно се издваја осећај добродошлице, где чак 8/9 родитеља у потпуности потврђује овај став.

Мали број неутралних одговора указује да постоји простор за даље унапређење, посебно у области активног укључивања родитеља. Родитељи у великој мери изражавају

став да се њихово мишљење уважава и да се подстиче њихово укључивање у активности. Такође, испитаници наводе да се осећају добродошло приликом учешћа у раду групе, што говори у прилог развијању партнерских односа.

4.3. Промена васпитача

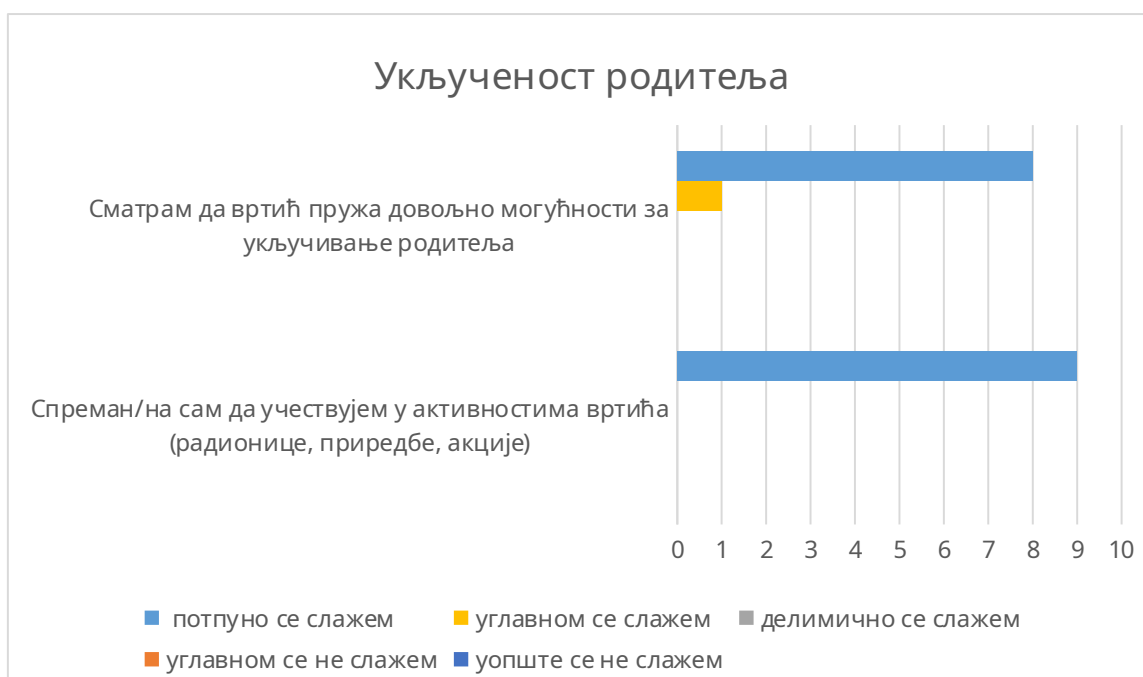
Графикон 3: Промена васпитача

Тумачење резултата:

Резултати указују да је процес транзиције у великој мери успешно реализован. Већина родитеља сматра да промена није имала негативан утицај на дете, што је изузетно значајан налаз.

Присуство мањег броја неодлучних одговора указује на почетну фазу адаптације, што је у складу са квалитативним налазима.

4.4. Укљученост родитеља

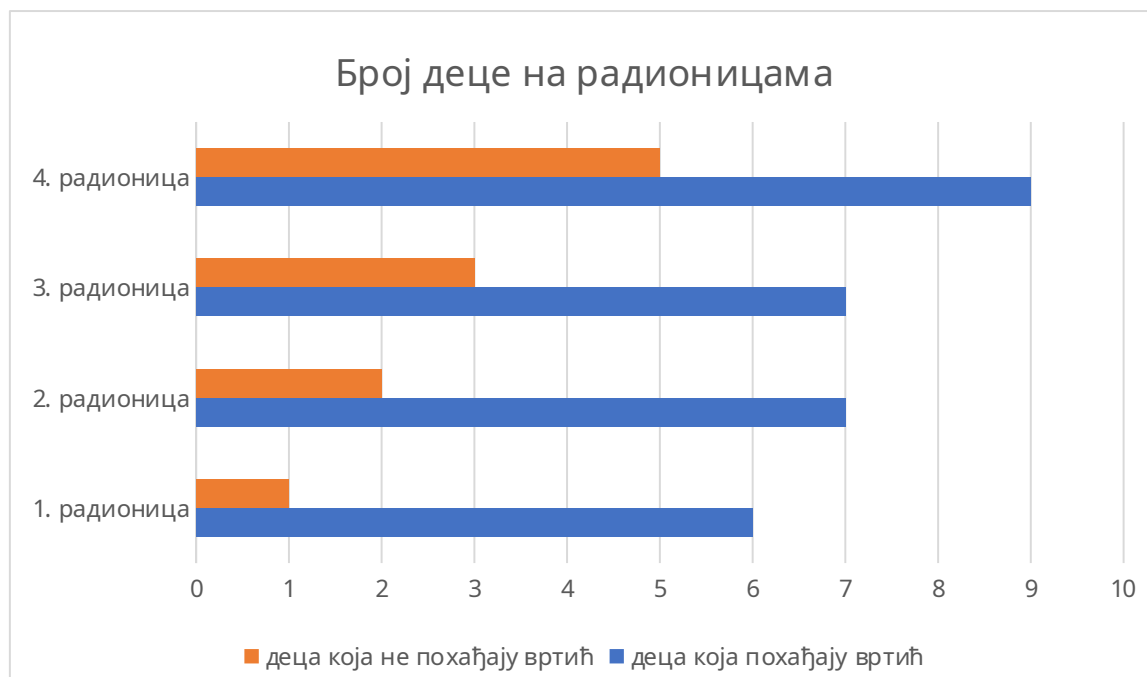

Графикон 4: укљученост родитеља

Тумачење резултата:

Већина родитеља показује високу мотивацију за укључивање, што представља важан потенцијал за даљи развој сарадње. Истовремено, део родитеља указује да постоји простор за проширивање могућности за укључивање.

4.5. Евалуација радионица

Графикон 5 : посећеност радионица

Тумачење резултата:

Заједничке радионице и неформални разговори показали су се као посебно ефикасни облици сарадње. Родитељи су истицали да им значи могућност да упознају начин рада новог васпитача, као и да се осећају уважено и укључено.

Анализа података добијених путем евалуационих листова након сваке реализоване радионице додатно потврђује ове налазе. Просечне оцене по свим праћеним критеријумима (корисност, јасноћа, организација, укљученост и опште задовољство) биле су високе, што указује на позитивну перцепцију родитеља и висок квалитет реализованих активности. Уочено је да је са сваком наредном радионицом растао број родитеља и деце који су се активно укључивали у активности. Посебно је значајно да су се временом прикључивала и деца која не похађају вртић, што указује на ширење поверења и препознавање значаја оваквих облика сарадње у локалној заједници.

Посебно се издвајају оцене које се односе на осећај укључености и опште задовољство, што говори у прилог значају интерактивних облика рада и партнерског приступа.

4.6. Квалитативна анализа одговора

Анализа одговора родитеља на отворена питања у евалуационим листовима указује на изразито позитивне утиске о реализованим радионицама. На питање „*Шта Вам се највише допало на радионици?*“ родитељи су најчешће истицали дружење са децом и присуство већег броја учесника („дружење са децом“, „било је доста деце“), што је допринело пријатној атмосфери. Посебно су наглашени дечија маштовитост, креативност и слога („дечија маштовитост и слога деце“, „слога деце“, „креативност деце и васпитачице“), као и висок ниво ангажованости и позитивног расположења („ангажовање деце“, „што су деца била расположена“). Родитељи су такође препознали значај добре организације и сарадње са васпитачицом („организација и сарадња са васпитачицом“), истичући да је посебна вредност радионица у заједничком учешћу свих актера („сви су учествовали и заједничким снагама допринели реализацији радионице“).

Одговори на питање „*Шта би могло да се унапреди следеће године?*“ показују да већина родитеља нема значајније примедбе, већ изражава задовољство постојећом организацијом („ништа, све је супер“, „да све остане овако“). Као могућности за унапређење издвајају се предлози који се односе на већи обухват учесника („да буде више родитеља и деце“, „да буде више деце“), као и потреба да радионице трају дуже („да радионица дуже траје“).

Анализа отворених питања указује на неколико доминантних тема:

1. Позитивна атмосфера

Родитељи истичу:

- дружење
- пријатну атмосферу
- заједништво

2. Улога васпитача

Истиче се:

- посвећеност
- креативност
- комуникација

3. Добробит детета

Најчешћи индикатор квалитета:

- дете је задовољно
- дете радо долази

4. Предлози

- више радионица
- дуже трајање активности
- већи обухват деце

Квалитативна анализа одговора добијених на отворена питања у оквиру анкете и евалуационих инструмената омогућила је дубље разумевање искустава, ставова и доживљаја родитеља у вези са сарадњом са предшколском установом након промене васпитача. За разлику од квантитативних показатеља, који пружају увид у учесталост и расподелу одређених ставова, квалитативни подаци омогућавају уочавање значења које родитељи приписују сопственом искуству, као и идентификацију суптилних аспеката односа који се не могу у потпуности обухватити бројчаним показатељима.

Анализом одговора издвојено је неколико доминантних тематских целина које указују на начин на који родитељи доживљавају сарадњу са установом, као и на факторе који доприносе њеном квалитету.

Једна од најизраженијих тема односи се на значај позитивне атмосфере. Родитељи у својим одговорима често наглашавају да им је посебно важно да се у оквиру сарадње осећају пријатно, опуштено и прихваћено. Истичу се искуства дружења, заједничког учешћа у активностима и осећаја припадности, што указује на то да сарадња није доживљена само као формална обавеза, већ као простор за изградњу односа и међусобног поверења. Овакав доживљај посебно је значајан у руралној средини, где међуљудски односи имају изражену социјалну и емоционалну димензију. Позитивна атмосфера, према исказима родитеља, представља основу за отворену комуникацију и веће укључивање у активности установе.

Друга значајна тема односи се на улогу васпитача, која се у одговорима родитеља препознаје као кључни фактор квалитета сарадње. Родитељи посебно истичу посвећеност васпитача, његову креативност у осмишљавању активности, као и начин комуникације који је описан као отворен, доступан и подржавајући. Ови налази указују да родитељи не процењују сарадњу искључиво кроз формалне аспекте, већ у великој мери кроз лични однос који остварују са васпитачем. Поверење се гради управо кроз доследност, доступност и спремност васпитача да саслуша и уважи ставове родитеља. У том смислу, васпитач се не појављује само као реализатор програма, већ као медијатор односа између породице и установе.

Трећа доминантна тема односи се на добробит детета, која се издваја као најважнији критеријум процене квалитета сарадње. Родитељи своје задовољство сарадњом најчешће изражавају кроз процену децјег понашања и емоционалног стања. У том контексту, као најзначајнији индикатори издвајају се чињеница да дете радо долази у вртић, да показује задовољство и позитивне емоције, као и да се осећа сигурно у новом окружењу. Ови налази

потврђују да родитељи сарадњу не посматрају изоловано, већ кроз њен утицај на дете, што је у складу са савременим педагошким приступима који у центар стављају добробит детета.

Поред позитивних искустава, у одговорима родитеља уочени су и одређени предлози за унапређење сарадње. Иако већина родитеља изражава висок ниво задовољства, поједини испитаници указују на потребу за већим бројем заједничких активности, посебно радионица које омогућавају непосредно учешће родитеља и деце. Такође, појављују се предлози који се односе на продужење трајања активности, што указује на висок ниво ангажованости и интересовања родитеља. Поред тога, истиче се и потреба за већим обухватом деце и родитеља, што говори у прилог томе да се овакви облици сарадње препознају као вредни и значајни у ширем контексту заједнице.

Сумирајући резултате квалитативне анализе, може се закључити да родитељи сарадњу са предшколском установом доживљавају као квалитетну, подржавајућу и усмерену на добробит детета. Кључни фактори који доприносе оваквом доживљају су позитивна атмосфера, професионална и лична ангажованост васпитача, као и могућност активног учешћа родитеља у животу групе. Истовремено, уочени предлози за унапређење указују на потенцијал за даљи развој сарадње, посебно у правцу проширивања и продубљивања постојећих облика партнерства.

Фотографија 1 : Радионица са децом и родитељима

4.7. Дискусија резултата

Добијени резултати указују да је сарадња са родитељима након промене васпитача успешно стабилизована и унапређена.

Налази су у складу са биеколошким моделом развоја (Bronfenbrenner, 1979, 1994; Bronfenbrenner & Morris, 2006), који истиче значај међусобне повезаности породице, предшколске установе и ширег друштвеног окружења у развоју детета. Добијени налази у складу су са моделом партнерства Epstein ((Epstein, 2011; Epstein, 2013), који наглашава значај двосмерне комуникације, укључивања родитеља и заједничке одговорности породице и предшколске установе за развој детета. Кључни налази:

- почетни отпор родитеља је очекиван и пролазан
- поверење се гради кроз искуство
- радионице су најефикаснији модел сарадње
- рурална средина је ресурс, а не препрека

Добијени резултати истраживања омогућавају свеобухватно сагледавање процеса сарадње између родитеља и предшколске установе у специфичном контексту руралне средине након промене васпитача. Дискусија резултата усмерена је на тумачење налаза у светлу постављених истраживачких питања, али и на њихово повезивање са релевантним теоријским поставкама и досадашњим истраживањима.

Један од кључних налаза односи се на почетни доживљај промене васпитача код родитеља. Резултати показују да је ова промена у првом периоду изазвала извесну дозу резервисаности, несигурности и потребе за поређењем са претходним васпитачем. Овај налаз је у складу са схватањима која указују да се у стабилним социјалним системима, какви су карактеристични за руралне средине, промене доживљавају као потенцијални поремећај устаљених односа. Међутим, важно је нагласити да ова почетна дистанца није имала карактер отвореног отпора, већ пре одражава природну потребу родитеља за сигурношћу и континуитетом у васпитању детета.

У том контексту, резултати указују на значај квалитета комуникације као кључног фактора у превазилажењу почетних тешкоћа. Родитељи су у великој мери позитивно оценили доступност васпитача, отвореност у комуникацији и благовремену размену информација. Ови налази потврђују да транспарентна и континуирана комуникација доприноси изградњи поверења и смањењу неизвесности. Посматрано из теоријске перспективе, ови резултати могу се довести у везу са концептом партнерства (Epstein, 2011; Epstein, 2013) који наглашава значај двосмерне комуникације и узајамног уважавања између породице и установе.

Посебно значајан налаз односи се на улогу васпитача као посредника у процесу изградње односа. Анализа квалитативних података показује да родитељи високо вреднују личне и професионалне квалитете васпитача, као што су посвећеност, доступност и креативност. Ово указује да сарадња није искључиво структурни или организациони процес, већ у великој мери зависи од интерперсоналних односа и начина на који васпитач приступа родитељима. У том смислу, васпитач има кључну улогу у обликовању атмосфере сарадње и у изградњи поверења, што је посебно изражено у мањим заједницама.

Резултати истраживања такође указују на висок ниво задовољства родитеља различитим аспектима сарадње, што је потврђено и квантитативним и квалитативним подацима. Родитељи су посебно истицали значај заједничких активности, као што су радионице, које омогућавају непосредно учешће, размену искустава и јачање односа. Повећање броја учесника током времена указује на постепено јачање поверења и прихватање новог васпитача, што је у складу са акционим карактером истраживања.

Када је реч о добробити детета, резултати показују да су деца успешно прошла процес адаптације на новог васпитача. Родитељи најчешће процењују квалитет сарадње кроз призму дечјег понашања, наглашавајући да је дете задовољно, сигурно и да радо долази у вртић. Овај налаз потврђује теоријске поставке које истичу да је квалитет односа између одраслих значајан фактор у формирању осећаја сигурности код детета. У том смислу, сарадња са родитељима има индиректан, али изузетно значајан утицај на дечји развој.

Интересантан аспект резултата односи се на чињеницу да родитељи, упркос високом нивоу задовољства, исказују жељу за додатним унапређењем сарадње, пре свега кроз већи број активности и веће укључивање шире заједнице. Ово указује да је сарадња достигла ниво који омогућава даље развијање и продубљивање партнерских односа, што представља значајан потенцијал за будућу праксу.

У целини посматрано, резултати истраживања потврђују да рурална средина, иако у почетку може представљати изазов у ситуацијама промене, поседује значајне ресурсе за изградњу квалитетне сарадње. Блискост односа, осећај заједништва и спремност на укључивање могу бити снажан ослонац за развој партнерства, уколико се процес води пажљиво, постепено и уз уважавање потреба свих учесника.

Ограничења истраживања, као што су мали узорак и специфичност контекста, свакако утичу на могућност шире генерализације резултата. Међутим, вредност овог истраживања огледа се у дубини увида и у његовој практичној применљивости. Добијени налази могу послужити као основа за креирање смерница за рад у сличним условима, као и за даља истраживања која би обухватила различите контексте и веће узорке.

На основу свега наведеног, може се закључити да је процес унапређења сарадње након промене васпитача могућ и успешан, уколико се заснива на принципима поверења, отворене комуникације и партнерског односа. Ови резултати имају значајне импликације за праксу, јер указују на конкретне правце деловања који могу допринети квалитету предшколског васпитања и образовања.

5. ПРОМЕНЕ У ПРАКСИ

Један од основних циљева мастер струковног рада јесте да резултати истраживања не остану на нивоу теоријског разматрања, већ да доведу до конкретних промена у васпитно-образовној пракси. У складу са тим, у оквиру овог истраживања осмишљен је, примењен и евалуиран сет активности усмерених на унапређење сарадње са родитељима након промене васпитача.

Ово поглавље представља синтезу добијених резултата и практичне интервенције, са циљем да се прикаже на који начин се теоријска сазнања и емпиријски налази могу трансформисати у конкретне поступке у пракси.

5.1. Полазно стање

На основу почетне анализе (интервјуа, посматрања и анкете), уочени су следећи изазови:

- почетна резервисаност родитеља
- смањена иницијатива за комуникацију
- поређење са претходним васпитачем
- потреба за додатним информисањем
- несигурност у нову сарадњу

Иако ови изазови нису били изражени у јакој мери, они су указивали на потребу за систематским приступом у изградњи односа.

5.2. Циљеви увођења промена

На основу анализе стања, дефинисани су следећи циљеви:

- јачање поверења између родитеља и васпитача
- унапређење комуникације
- повећање укључености родитеља
- стварање позитивне атмосфере сарадње
- обезбеђивање континуитета у раду

Ови циљеви су били усмерени на постепену и одрживу промену праксе.

5.3. Осмишљене и реализоване активности

У циљу унапређења сарадње, реализован је низ међусобно повезаних активности.

5.3.1. Иницијални разговори са родитељима

На почетку су организовани индивидуални разговори са родитељима, са циљем:

- упознавања
- размене очекивања
- изградње почетног поверења

Ови разговори су имали кључну улогу у смањењу дистанце и стварању осећаја сигурности код родитеља.

5.3.2. Унапређење свакодневне комуникације

Посебна пажња посвећена је:

- доступности васпитача
- кратким свакодневним разговорима
- правовременом информисању

Овај облик комуникације показао се као један од најзначајнијих фактора изградње поверења.

5.3.3. Организација заједничких радионица

Радионице су представљале централни облик интервенције.

Карактеристике:

- заједничко учешће деце и родитеља
- интерактиван приступ
- креативне активности

Ефекти:

- повећање укључености
- јачање односа
- позитивна атмосфера

Радионице су се показале као најефикаснији модел сарадње.

5.3.4. Подстицање неформалних контаката

Неформални разговори:

- при доласку и одласку
- током активности
- у опуштеној атмосфери

Омогућили су:

- лакшу комуникацију
- смањење дистанце
- развој поверења

5.3.5. Укључивање шире заједнице

Посебна вредност уочена је у укључивању:

- деце која не похађају вртић
- ширег круга родитеља

Ово је допринело:

- ширењу поверења
- јачању улоге установе у заједници

5.4. Ефекти уведених промена

На основу анализе података уочени су следећи ефекти:

1. Повећано поверење

Родитељи су постали отворенији, опуштенији и спремнији за сарадњу.

2. Побољшана комуникација

Комуникација је постала:

- учесталија
- квалитетнија
- двосмерна

3. Већа укљученост

Повећан број родитеља:

- учествује у активностима
- иницира комуникацију

4. Позитивна атмосфера

Створено је окружење:

- поверења
- сарадње
- уважавања

5. Позитивни ефекти на децу

Деца су:

- сигурнија
- опуштенија
- активнија

5.5. Модел унапређења сарадње

Полазећи од резултата спроведеног истраживања, као и од увида добијених кроз анализу квалитативних и квантитативних података, у овом раду је развијен ауторски модел унапређења сарадње између родитеља и предшколске установе у условима промене васпитача у руралној средини. Модел је конципиран као практично применљив оквир који може послужити васпитачима, стручним сарадницима и установама у сличним контекстима, са циљем систематског развијања партнерских односа.

Овај модел није заснован на апстрактним теоријским поставкама, већ представља резултат интеграције:

- емпиријских налаза истраживања,
- непосредног професионалног искуства,
- рефлексије о сопственој пракси,
- као и савремених теоријских приступа сарадњи породице и установе.

Модел је структуриран као динамичан и развојни процес, који се одвија кроз више међусобно повезаних фаза.

1. Фаза иницијалне стабилизације односа

Ова фаза односи се на период непосредно након промене васпитача, који је у истраживању препознат као најосетљивији. Резултати показују да родитељи у овом периоду често испољавају:

- резервисаност,
- потребу за поређењем са претходним васпитачем,
- опрез у комуникацији.

Због тога је у овој фази кључно:

- успоставити отворену и транспарентну комуникацију,
- омогућити родитељима да изразе своја очекивања и недоумице,
- показати разумевање за њихове емоције и потребу за сигурношћу.

Практичне активности у овој фази укључују:

- иницијалне индивидуалне разговоре,
- неформалне сусрете,
- представљање начина рада и вредности васпитача.

Циљ ове фазе није одмах изградити потпуно поверење, већ створити осећај сигурности и предвидивости.

2. Фаза успостављања поверења

Након почетне стабилизације, модел предвиђа постепено прелазак у фазу изградње поверења. Истраживање је показало да поверење не настаје спонтано, већ се гради кроз:

- континуитет у комуникацији,
- доследност у поступању,
- уважавање родитељских перспектива.

У овој фази посебан значај има:

- редовно информисање родитеља,
- доступност васпитача,
- укључивање родитеља у разговоре о детету.

Родитељи у истраживању високо вреднују:

- осећај да су „саслушани“,
- да је њихово мишљење уважено,
- да постоји двосмерна комуникација.

Ово указује да поверење није резултат једнократне активности, већ континуираног односа заснованог на узајамности.

3. Фаза активног укључивања родитеља

У овој фази сарадња прелази са комуникационог на партиципативни ниво. Истраживање је показало да управо заједничке активности имају највећи утицај на промену ставова родитеља.

Кључни облици рада у овој фази су:

- креативне радионице,
- заједнички пројекти,
- тематска дружења,
- активности које укључују децу и родитеље.

Посебан значај имају радионице јер:

- омогућавају непосредно искуство сарадње,
- смањују дистанцу између родитеља и васпитача,
- подстичу позитивне емоције и осећај припадности.

Резултати истраживања показују:

- висок степен задовољства родитеља,
- пораст укључености током времена,
- ширење активности и ван оквира групе.

Ова фаза је кључна за прелазак са формалне сарадње на стварно партнерство.

4. Фаза проширивања сарадње на заједницу

Један од специфичних доприноса овог модела односи се на препознавање потенцијала руралне средине. Истраживање је показало да сарадња може превазићи оквире установе и обухватити:

- родитеље чија деца не похађају вртић,
- локалну заједницу,
- неформалне мреже подршке.

У овој фази сарадња постаје:

- видљива у заједници,
- препозната као вредност,
- одржива на дужи рок.

Практичне импликације укључују:

- отворене активности,
- укључивање шире популације,
- повезивање са локалним ресурсима.

Овим се предшколска установа позиционира као центар заједнице, а не изолована институција.

5. Фаза одрживости и континуираног развоја

Последња фаза модела односи се на одржавање и даље унапређење сарадње. Она подразумева:

- континуирану евалуацију активности,
- прилагођавање потребама родитеља,
- увођење нових облика сарадње.

Истраживање показује да родитељи:

- углавном немају примедбе,
- али дају сугестије за проширење активности.

То указује да је сарадња достигла стабилан ниво, али да постоји простор за развој.

У овој фази посебно је важно:

- одржати постигнути квалитет,
- спречити формализацију сарадње,
- неговати аутентичан однос.

Кључне карактеристике модела

Ауторски модел унапређења сарадње карактеришу следеће одлике:

- **поступност** – сарадња се развија кроз фазе, а не нагло
- **флексибилност** – прилагођава се контексту и потребама
- **партиципативност** – родитељи су активни учесници
- **контекстуалност** – уважава специфичности руралне средине
- **одрживост** – усмерен је на дугорочне односе

Практична вредност модела

Вредност овог модела огледа се у томе што:

- произилази из реалне праксе,
- заснива се на подацима из истраживања,
- може се директно применити у сличним условима.

Он представља конкретан алат за васпитаче, посебно у ситуацијама:

- промене васпитача,
- рада у малим срединама,
- изградње поверења од почетка.

Развијени модел показује да сарадња са родитељима није статичан однос, већ динамичан процес који захтева:

- време,
- ангажовање,
- професионалну рефлексију.

Посебно је значајно што истраживање потврђује да и у условима почетног отпора може доћи до развоја квалитетне сарадње, уколико се примењује систематичан, осмишљен и емпатичан приступ.

Овим моделом се даје допринос не само конкретној пракси, већ и ширем разумевању начина на који се у савременом предшколском васпитању може градити одрживо партнерство између породице и установе.

5.6. Рефлексија васпитача

Рефлексија васпитача као саставни део професионалног деловања представља кључни механизам унапређења васпитно-образовне праксе, посебно у контексту сложених ситуација као што је промена васпитача у руралној средини. У оквиру овог истраживања, рефлексија није посматрана само као накнадна анализа, већ као континуирани процес који прати све фазе акционог истраживања – од иницијалног сагледавања проблема до евалуације и редефинисања праксе.

Теоријски оквир за разумевање значаја рефлексије може се повезати са еколошким приступом Urie Bronfenbrenner (Bronfenbrenner, 1979, 1994; Bronfenbrenner & Morris, 2006), који истиче да се развој детета одвија у интеракцији више система, при чему однос између породице и образовне установе (мезосистем) има пресудан утицај на добробит детета. У том смислу, улога васпитача није ограничена на рад са децом, већ обухвата и активно обликовање односа са родитељима. Рефлексија васпитача омогућава управо разумевање сопствене позиције унутар тог система и свесно деловање у правцу његовог унапређења.

5.6.1. Рефлексија почетне фазе у светлу еколошке теорије

У почетној фази истраживања уочена је извесна дистанца у односу са родитељима, што је у складу са Бронфенбренеровим схватањем (Bronfenbrenner, 1979, 1994; Bronfenbrenner & Morris, 2006) нарушене повезаности система у тренуцима промене. Промена васпитача доводи до привременог слабљења веза између породице и установе, што се манифестује кроз несигурност и опрез у комуникацији.

Рефлексијом је уочено да је задатак васпитача управо у томе да поново успостави и оснажи овај однос, чиме директно доприноси стабилизацији мезосистема. Овај увид довео је до свесног усмеравања активности ка јачању комуникације и изградњи поверења, што је у складу са теоријским поставкама које наглашавају значај повезаности система за развој детета.

5.6.2. Рефлексија комуникације кроз призму партнерских модела

Анализа комуникације са родитељима може се додатно осветлити кроз модел партнерства Јоузе Ерстејна (Epstein, 2011; Epstein, 2013), који сарадњу између породице и установе дефинише као вишедимензионалан процес који обухвата различите облике укључивања родитеља.

Рефлексијом сопствене праксе уочено је да је у почетној фази сарадња била превасходно информативна (једносмерна), док је током истраживања постепено прерасла у партнерску (двосмерну). Ова трансформација је у складу са Епштајновим моделом (Epstein, 2011), који наглашава значај:

- комуникације,
- укључивања родитеља,
- заједничког учешћа у активностима.

Увођењем радионица и интерактивних активности, сарадња је проширена на ниво заједничког искуства, што представља виши ниво партнерства у односу на основну размену информација.

5.6.3. Рефлексија улоге васпитача у светлу савремених педагошких приступа

Улога васпитача као медијатора односа између породице и установе додатно се може разумети кроз радове др Марте Дедај (Дедај, 2020), која истиче да је сарадња са родитељима саставни део професионалног идентитета васпитача. Према овом приступу, васпитач није само извођач васпитно-образовног рада, већ и активни градител партнерских односа.

Рефлексијом је уочено да квалитет сарадње у великој мери зависи од:

- личне ангажованости васпитача,
- способности емпатичког разумевања,
- спремности на дијалог и прилагођавање.

Ово је у складу са ставом да се партнерство не може формално прописати, већ се гради кроз аутентичне односе и свакодневне интеракције.

5.6.4. Рефлексија активности као пример примене теорије у пракси

Реализоване радионице представљају конкретан пример примене теоријских поставки у пракси. У складу са Епштајновим моделом (Epstein, 2011; Epstein, 2013) укључивања родитеља, ове активности омогућиле су:

- директно учешће родитеља у васпитно-образовном процесу,
- јачање односа поверења,
- стварање заједничког искуства.

Истовремено, кроз Бронфенбренерову перспективу (Bronfenbrenner, 1979, 1994; Bronfenbrenner & Morris, 2006), радионице су допринеле јачању веза између система (породице и установе), чиме је створено стабилније окружење за дете.

Рефлексијом је уочено да успех ових активности није случајан, већ резултат:

- пажљивог планирања,
- уважавања потреба учесника,
- стварања подстицајне атмосфере.

5.6.5. Професионални развој васпитача у теоријском контексту

Кроз процес истраживања и рефлексије, дошло је до значајног професионалног развоја, који се може тумачити као прелазак са интуитивне на рефлексивну праксу. Овај процес је у складу са савременим педагошким приступима који наглашавају значај:

- континуираног учења,
- самовредновања,
- критичког преиспитивања сопственог рада.

Рефлексија је омогућила:

- боље разумевање улоге васпитача,
- унапређење комуникационих компетенција,
- развој професионалне сигурности.

У том смислу, може се закључити да је рефлексија не само средство анализе, већ и покретач професионалног раста.

Интеграцијом налаза истраживања са теоријским оквирима може се закључити да:

- Бронфенбренерова теорија (Bronfenbrenner, 1979, 1994; Bronfenbrenner & Morris, 2006) потврђује значај односа породице и установе за развој детета,
- Епштајнов модел (Epstein, 2011) указује на конкретне облике развоја партнерства,
- Дедај (Дедај, 2020) наглашава улогу васпитача као носиоца тог процеса.

Рефлексија васпитача представља спону између теорије и праксе, јер омогућава да се теоријска сазнања преведу у конкретно деловање.

Ово истраживање показује да квалитетна сарадња са родитељима није резултат случајности, већ свесног, промишљеног и теоријски утемељеног деловања васпитача.

6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Сарадња између породице и предшколске установе представља један од темељних предуслова квалитетног васпитно-образовног рада и свеобухватног развоја детета. Полазећи од савремених теоријских приступа и практичних изазова у раду, овај рад био је усмерен на

испитивање могућности унапређења сарадње са родитељима у руралној средини након промене васпитача.

Резултати истраживања показали су да промена васпитача представља осетљив транзициони период који може изазвати почетну несигурност, резервисаност и потребу родитеља за додатном провером нове ситуације. Међутим, ова реакција није знак одбијања сарадње, већ природан одговор на губитак већ успостављеног односа поверења.

Кроз примену акционог приступа, који је обухватио анализу стања, планирање, реализацију и евалуацију активности, показано је да се ова почетна дистанца може успешно превазићи. Посебно значајним показали су се облици сарадње који подразумевају директно учешће родитеља, као што су заједничке радионице, као и континуирана, отворена и двосмерна комуникација.

Квантитативни подаци добијени анкетом указују на висок ниво задовољства родитеља у свим испитиваним областима – информисаности, комуникацији, сарадњи и укључености. Квалитативни подаци додатно потврђују ове налазе, истичући значај позитивне атмосфере, посвећености васпитача и добробити детета као централне вредности сарадње.

Посебан допринос овог рада огледа се у томе што резултати нису остали на нивоу анализе, већ су довели до конкретних промена у пракси. Осмишљене и реализоване активности показале су да је могуће систематски унапредити сарадњу, чак и у условима почетне резервисаности, уколико се приступ заснива на поверењу, уважавању и партнерству.

Рурална средина, која се у почетку може посматрати као изазов због снажних и дуготрајних односа, показала се као значајан ресурс. Управо блискост и повезаност унутар заједнице омогућавају изградњу чврстих и стабилних партнерских односа, уколико се правилно усмере и подрже.

На основу добијених налаза, може се закључити да квалитет сарадње не зависи искључиво од спољашњих услова, већ пре свега од приступа васпитача. Професионалност, емпатија, отвореност и спремност на рефлексiju представљају кључне факторе у изградњи поверења и партнерства.

Практични значај рада огледа се у формулисању модела унапређења сарадње који обухвата фазе упознавања, изградње поверења, активног укључивања и одржавања партнерства. Овај модел може послужити као смерница за васпитаче у сличним ситуацијама, посебно у контексту промене васпитача.

Иако истраживање има одређена ограничења, пре свега у погледу величине узорка и специфичности контекста, његова вредност лежи у дубинском разумевању процеса и у директној примењивости резултата.

Будућа истраживања могла би проширити ова сазнања укључивањем већег броја установа и различитих средина, као и анализом дугорочних ефеката различитих модела сарадње.

На крају, може се истаћи да је изградња квалитетне сарадње процес који захтева време, посвећеност и континуирани рад, али који доноси вишеструке користи – како за децу, тако и за родитеље и васпитаче. Управо у томе лежи његов значај и вредност у савременом предшколском васпитању и образовању.

7. ЛИТЕРАТУРА

Домаћа литература

- Дедај, М. (2019). Породична педагогија. Сремска Митровица: Висока школа струковних студија за васпитаче и пословне информатичаре „Сирмијум“.
- Дедај, М. (2020). Партнерство васпитача и родитеља у контексту реалне инклузивне праксе. Синтезе, 9(18), 55–63.
- Јелић, М., Стојковић, И., & Марков, З. (2018). Сарадња предшколске установе и родитеља из угла васпитача. Специјална едукација и рехабилитација, 17(2), 165–187.
- Крњаја, Ж., & Павловић Бренеселовић, Д. (2013). Где станује квалитет? Политика грађења квалитета у предшколском васпитању и образовању (књ. 1). Београд: Институт за педагогију и андрагогију, Филозофски факултет Универзитета у Београду.
- Крњаја, Ж., & Павловић Бренеселовић, Д. (2022). Приручник за документовање: Педагошка документација и документовање у Основама програма ПВО „Године узлета“. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.
- Марков, З., Јелић, М., & Стојковић, И. (2021). Cooperation and partnership relationships in preschool education and upbringing – Parental satisfaction. Теме, 45(4), 1189–1208.
- Мишкељин, Л. (2008). Дечји вртић као извор курикулума. Београд: Задужбина Андрејевић.
- Павловић Бренеселовић, Д. (2011). Од природних непријатеља до партнера: Системски приступ односу породице и јавног васпитања. Београд: Филозофски факултет Универзитета у Београду.
- Васиљевић Продановић, Д., Крнета, Ж., & Марков, З. (2021). Cooperation between preschool teachers and parents from the perspective of the developmental status of the child. International Journal of Disability, Development and Education, 70(5), 688–704.
- Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. (2018). Основе програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.
- Министарство просвете Републике Србије. (2022). Стратегија заједничког развијања програма. Београд: Министарство просвете.

Страна литература

- Bronfenbrenner, U. (1979). The ecology of human development. Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. In T. Husén & T. N. Postlethwaite (Eds.), International encyclopedia of education (2nd ed., Vol. 3, pp. 1643–1647). Elsevier.
- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2006). The bioecological model of human development. In W. Damon & R. M. Lerner (Eds.), Handbook of child psychology (6th ed., Vol. 1, pp. 793–828). Wiley.
- Einarsdóttir, J., & Jónsdóttir, A. H. (2019). Parent–preschool partnership: Many levels of power. Early Years, 39(2), 175–189.
- Epstein, J. L. (2011). School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools (2nd ed.). Westview Press.

- Epstein, J. L. (2013). Ready or not? Preparing future educators for school, family, and community partnerships. *Teaching Education*, 24(2), 115–118.
- Galindo, C., & Sheldon, S. B. (2012). School and home connections and children's kindergarten achievement gains. *Early Childhood Research Quarterly*, 27(1), 90–103.
- Goodall, J., & Montgomery, C. (2014). Parental involvement to parental engagement: A continuum. *Educational Review*, 66(4), 399–410.
- Hargreaves, A. (2003). *Teaching in the knowledge society: Education in the age of insecurity*. Teachers College Press.
- Hoover-Dempsey, K. V., & Sandler, H. M. (2005). The social context of parental involvement. *The Elementary School Journal*, 106(2), 105–130.
- Pomerantz, E. M., Moorman, E. A., & Litwack, S. D. (2007). The how, whom, and why of parents' involvement in children's academic lives. *Review of Educational Research*, 77(3), 373–410.

8. ПРИЛОЗИ

Прилог 1: Анкета за родителје

Комплетан инструмент коришћен за прикупљање квантитативних и квалитативних података о сарадњи родитеља и вртића, информисаности, перцепцији промене васпитача и укључености родитеља.

АНКЕТА ЗА РОДИТЕЉЕ

Процена сарадње родитеља и васпитача након промене васпитача

Поштовани родитељи,

Молимо вас да попуните ову кратку анкету како бисмо унапредили сарадњу између вртића и породице и побољшали квалитет рада у васпитној групи. Анкета је анонимна.

Заокружите одговор који највише одговара вашем мишљењу:

Скала:

- 1 – уопште се не слажем
 - 2 – углавном се не слажем
 - 3 – делимично се слажем
 - 4 – углавном се слажем
 - 5 – потпуно се слажем
-

1. Информисаност и комуникација

Добијам довољно информација о активностима и раду у групи.

1 2 3 4 5

Васпитач је доступан за разговор и сарадњу са родитељима.

1 2 3 4 5

Комуникација између родитеља и васпитача је отворена и пријатна.

1 2 3 4 5

На време добијам обавештења о важним догађајима у вртићу.

1 2 3 4 5

2. Сарадња родитеља и вртића

Сматрам да се моје мишљење уважава.

1 2 3 4 5

Подстиче се укључивање родитеља у активности вртића.

1 2 3 4 5

Осећам се добродошло када учествујем у активностима групе.

1 2 3 4 5

3. Промена васпитача

Моје дете се добро прилагодило новом васпитачу.

1 2 3 4 5

Сматрам да нова сарадња између родитеља и васпитача функционише добро.

1 2 3 4 5

Промена васпитача није негативно утицала на дете.

1 2 3 4 5

4. Укљученост родитеља

Спреман/на сам да учествујем у активностима вртића (радионице, приредбе, акције).

1 2 3 4 5

Сматрам да вртић пружа довољно могућности за укључивање родитеља.

1 2 3 4 5

5. Отворена питања

Шта вам се највише допада у сарадњи са вртићем?

Шта бисте волели да се побољша у сарадњи са васпитачем или вртићем?

На који начин бисте ви желели да будете више укључени у активности вртића?

Хвала на сарадњи

Образац који су родитељи попуњавали након сваке реализоване радионице, са скалом процене (корисност, јасноћа, организација, укљученост, задовољство) и отвореним питањима.

ЕВАЛУАЦИОНИ УПИТНИК ЗА РОДИТЕЉЕ

Новогодишња радионица у вртићу

1. Колико сте деце довели на радионицу?

☐ 1

☐ 2

☐ 3 или више

(Молимо вас да у наставку наведете узраст сваког детета.)

2. Узраст детета/деце које сте довели:

Дете 1: ____ година

Дете 2 (ако има): ____ година

Дете 3 (ако има): ____ година

3. Да ли дете/деца која су присуствовала похађају овај вртић?

☐ Да, сва

☐ Да, нека од њих

☐ Не, ниједно дете не похађа вртић

4. Општи утисак о радионици:

☐ Одлично

☐ Веома добро

☐ Добро

☐ Може боље

☐ Слабо

5. Како оцењујете организацију радионице?

☐ Одлично

☐ Веома добро

☐ Добро

☐ Недовољно организовано

☐ Лоше

6. Како вам се допала атмосфера и сарадња васпитача са децом и родитељима?

- ☐ Веома позитивно
- ☐ Углавном позитивно
- ☐ Неутрално
- ☐ Могло би бити боље
- ☐ Негативно

7. Да ли је трајање радионице било:

- ☐ Предуго
- ☐ Идеално
- ☐ Прекратко

8. Како оцењујете креативност активности?

- ☐ Одлично
- ☐ Веома добро
- ☐ Добро
- ☐ Недовољно инспиративно

9. Да ли је материјал за активности био довољан и примерен?

- ☐ Да, у потпуности
- ☐ Углавном да
- ☐ Делимично
- ☐ Не

10. Шта Вам се највише допало на радионици?

11. Шта би могло да се унапреди следеће године?

12. Да ли Бисте желели јошоваквих заједничких радионица?

Прилог 3: Водич за полуструктурисани интервју

Списак кључних питања коришћених у интервјуима са родитељима (очекивања, искуства, доживљај промене васпитача, предлози за унапређење сарадње).

Водич за интервју са родитељима – сарадња са новим васпитачем

Циљ: Разумети очекивања, искуства и предлоге родитеља у вези са променом васпитача и унапређењем сарадње.

1. Доживљај промене

1. Како сте доживели промену васпитача у групи вашег детета?
2. Које бриге сте имали током преласка на новог васпитача?

2. Сарадња и комуникација

3. На који начин васпитач тренутно комуницира са вама о потребама и напретку детета?
4. Који облик комуникације вам највише одговара (лични разговор, телефон, е-пошта, дневник)?
5. Како бисте описали идеалну сарадњу са васпитачем током адаптације детета?

3. Подршка детету

6. Шта васпитач може учинити да олакша адаптацију детета на ново окружење?
7. Које знакове показује дете када се добро прилагођава, а које када има тешкоћа?
8. Шта родитељи могу радити код куће да помогну детету током промене?

4. Праћење и повратна информација

9. Колико често желите да добијате информације о напретку и активностима детета?
10. На који начин желите да будете укључени у активности вртића током периода адаптације?

5. Предлози за унапређење

11. Шта би могло побољшати комуникацију и поверење између вас и новог васпитача?
12. Које активности или радионице бисте желели да вртић организује да олакша прелазак на новог васпитача